Praha-Troja, Praha

Část obce: Praha
Okres: Praha hlavní město
GPS souřadnice: 50.122147N, 14.423425E
Počet obyvatel: 1 329
Adresa URL: www.mctroja.cz

Kraj: Hlavní město Praha
Správní obvod: Praha
Katastrální výměra: 336 ha
PSČ: 171 00
Facebook: MCTroja

Historie obce Praha-Troja

Název obce Troja původně příslušelo pouze zámku postavenému v letech 1683-1692, osada dostala tento název teprve v 18. století. Starší název osady Ovnec nebo Ovenec (ze staroslověnského Ov = beran) je pravděpodobně podle knížecího ovčince, který se zde nalézal. Vzhledem k Přednímu Ovenci, v místech dnešní čtvrti Bubeneč, se nazýval Zadním Ovencem, někdy také Horním.
leftKrajina trojské kotliny je bohatě členěná. Nad pravobřežní nivou v údolí řeky se zdvihá úbočí členité říční terasy. Vltava zde protéká širším údolím, ve kterém se rozlévala několika prameny mezi řadou ostrovů vytvořených nánosy. Jejich tvar a poloha se v průběhu let neustále měnila, zejména za velikých povodní. Mapa okolí Prahy z roku 1743 ukazuje v těchto místech nejméně 11 ostrovů, postupem doby tyto ostrovy mezi Trojou, Bubenčem a Podbabou splynuly v jeden celek a jako jedno území je již popisováno v Josefínském katastru 1785.
V dřívějších dobách byly pravděpodobně tyto změny ve vltavském řečišti poměrně časté, ještě na počátku 18. století vznikly náplavem tři pusté ostrovy proti Troji, které užívali chalupníci ze Zadního Ovence.
Stráně bohnické plošiny po pravém břehu řeky jsou velmi příkré, jejich povrch je rozbrázděn řečišti několika potoků. Na úpatí svahů je nanesen pruh pobřeží, který v průběhu času podléhal působení Vltavy a jejích přítoků. Na tomto pobřeží se utvářela ves Zadní Ovenec, nověji Troja.Osídlení této lokality sahá hluboko do pravěku. První sídliště z mladší doby kamenné bylo objeveno v místech dnešní usedlosti Kazanka (vypichovaná keramika), v těchto místech a odtud ještě dále na východ bylo odkryto větší knovízské sídliště. Všechny tyto nálezy jsou na konci údolí ke Kobylisům v místech, kudy vedla stará cesta od holešovického brodu nazývaná od středověku Dlážděnka. Na západní straně osady Troja v místech usedlosti Černohouska (dnes na území Zoologické zahrady) byly objeveny popelnice a ještě dál v Podhoří bylo zjištěno sídliště haštalské kultury.
V bohatém místopisném pramenu v tzv. viničních knihách ze 16. století je připomínána vinice na vrchu Hradiště u Holešovic. Vrchem Hradiště byl pravděpodobně míněn ostroh mezi Vltavou a údolím, kterým vede Dlážděnka do Kobylis. Pro hradiště byl tento ostroh zřejmě malý, ale snad zde bylo strážiště nad dálkovou cestou, která se v Kobylisích větvila jednak na Mělnicko a do Polabí, jednak na východ na Jirny, Vyšehořovice a pak pokračovala stezkou na Moravu. Toto strážiště střežilo nejen předhistorickou osadu v Troji, ale i vstup do dejvicko - bubenečské oblasti, kde se nacházelo rozsáhlé sídliště, které lze pokládat za předhistorickou Prahu. Ve viničních knihách se rovněž uvádí vinice na Vrabí hoře, což je název dodnes nezjistitelný.
E. Štorch v knize Praha v době předhistorické předpokládá, že jedna z cest do dejvicko-bubenečské

oblasti překračovala brodem přes Vltavu. Přesné místo se však nepodařilo lokalizovat i přesto, že trojský katastr v příkrých stráních neposkytuje mnoho míst pro výstup z vltavského údolí vzhůru na plošinu. Mimo zmíněnou cestu Dlážděnku do Kobylis jsou jen dvě cesty vedoucí údolím na plošinu: první vychází od dvora čp.7 kolem usedlosti Havránka a směřuje do Kobylis a do Ďáblic, druhá vede do Bohnic a přes Drahaňskou roklinu k vltavskému brodu v Roztokách. Druhá uvedená cesta kolem zámku byla nejspíše důležitější i vzhledem k tomu, že se od ní oddělovalo před Bohnicemi druhé rameno, které vedlo přes Čimice na Chaby, které byly východiskem cest na Mělnicko. Všechny tři zmíněné cesty byly vzájemně propojeny pobřežní cestou na úpatí strání.Místo, kde vycházel z Troje brod přes Vltavu, nelze spolehlivě určit, jak bylo již výše uvedeno. Největší překážkou jsou nánosové změny ve vltavském korytu měnící tvářnost kdysi četných zdejších ostrovů. Na levý břeh Vltavy mířil brod nepochybně někam k Bubenči, ale nelze vyloučit, že ústil u mlýna později zvaného císařský, u kterého je kupovitý vršek pevnější horniny zdvíhající se na břehu řeky, který mohl sloužit jako strážiště. Mapa neznámého autora z roku 1820 zde zaznamenává východisko přechodu Vltavy a Václav Vojtěch Šternberk, stavebník zámku Trója, zde chtěl zbudovat mostek. Měnící se vltavské nánosy v těchto místech patrně způsobily, že ve středověku byla spíše dávána přednost holešovickému brodu.
Je pravděpodobné, že dvě části původní osady Ovenec byly dány vltavským brodem. U mnoha přechodů řek se setkáváme s osídlením po obou jeho stranách a patrně i zde je nutno v tom hledat takovéto vysvětlení.
Pro posuzování vývoje osídlení Zadního Ovence nejsou dnes spolehlivým vodítkem ani tvary plužin, jednak jsou v mnohém poplatné složitému terénu, ale hlavně byly narušeny vinicemi zakládanými v okolí Prahy po roce 1358. Jinak se zde setkáváme výhradně s plužinami úsekovými prozrazujícími velmi starý původ.
Písemné prameny k trojskému katastru nejsou příliš četné, první pocházejí až z prvé poloviny 13. století, kdy v seznamu statků svatojiřského kláštera jsou uváděny dva Ovence, bezpochyby je tím míněn Přední a Zadní. Z dalších zpráv se dozvídáme, že zde byl v roce 1433 mlýn, žili tu rybáři a dále jsou zmiňovány dvě usedlosti v držení Mikuláše Sedláka. Ze šestnáctého století jsou zprávy četnější a řada záznamů se týká vysazování vinic zdejším mlynářem, předpokládá se však, že tu některé vinice byly již dříve. V listině Rudolfa II. je Zadní Ovenec označován za ves. V 17. století se píše o dvou dvorech, jeden náležel Martinu Havránkovi a dostal se do držení Alžběty z Lobkovic (byl to patrně svobodný zeměpanský statek, který vlastnil Václav Vojtěch ze Šternberka), druhý dvůr po třicetileté válce držela Alžběta Polyxena Dembinská a prodala jej Lidmile Šternberkové. V té době je doložena jako majitelka jednoho dvora v Zadním Ovenci Eva Kateřina Dobřenská, avšak není jasné jaký to byl dvůr. K roku 1605 připomíná Vacek ve svých dějinách mimo dvůr Alžběty z Lobkovic ještě dva dvory v té době náležející Šimonu Hrdému a Kateřině Chotkové. jedním z nich byl asi dvůr Lidmily Šternberkové a druhý je pravděpodobně onen selský grunt zaznamenávaný berní rulou z r. 1654.
Nový zámek (nazvaný pak Trója) byl hrabětem Šterberkem vybudován na místě staršího dvora z něhož je z roku 1678 zachován nárys. Dřívější dvůr měl renesanční fasády, jak píše Hofman. V místech zámku stával tedy zemskodeskový dvůr, jehož půdorys zaniknul pod přestavbou zámku a písemné prameny o něm jsou zcela nedostatečné.
Druhý dvůr čp.7 na východ od zámku je rovněž přestavěn i a neprozrazuje nic o svém dřívějším vývoji. Více by o něm prozradil důkladný stavebně-historický popřípadě i archeologický průzkum. Nevíme totiž přesně, zda stojí na místě původního druhého Oveneckého dvorce.Obecně lze předpokládat, že původní ves byla soustředěna do jedné skupiny jak je u vsí pravidlem a původní

jádro leželo mezi oběma výpadovými cestami na bohnickou plošinu. Stavba zámku a jeho zahrady zcela narušila původní dispozici vsi a celou prostoru zabrala pro zámecký komplex. Dvůr čp.7 byl asi vystaven na novém místě. Původní polohu si zachoval pouze mlýn čp.5, který byl v době budování zámku pustý. V jeho bezprostřední blízkosti byl zřízen pivovar a panská hospoda čp.4.
Obdobně lze uvažovat ještě druhou alternativu podoby osady Zadního Ovence vycházející ze dvou výpadových cest na bohnickou plošinu, při kterých mohla vzniknout dvě samostatná jádra vsi. V západní části by se pak nacházel velký poplužní dvůr (v místech zámku) a při něm pobřežní mlýn. Druhá skupina na východě by vznikla při druhé cestě se středem při druhém dvoře, kolem kterého se rozprostírala skupina rybářských domků a drobných chalup. Obdobné rozptýlené uspořádání mají některé vsi pod svahem na břehu řeky (například Podolí nebo Braník). Podle této druhé alternativy by i po výstavbě zámku bylo zachováno původní půdorysné uspořádání obce.
Postupně prostor při pobřeží zastavěný převážně rybářskými domky pod velkostatkem čp.7 nestačil pro další výstavbu. Nové stavby vznikaly v 18. století u kovárny čp.25 severně od čp.7, ale hlavně na cestě od zámku do Bohnic, kde se řadily volným řetězovým způsobem vedle sebe, jak to terénní podmínky umožňovaly. V tomto duchu pokračovala i výstavba první poloviny 19. století, která urbanistickou podobu obce příliš neovlivnila a ani se neprojevila žádnou významnější realizací.
Vinice a na nich vyrůstající usedlosti s vlastním vývojem nikterak nezasahovaly do půdorysu vsi. Usedlosti vyrůstaly postupně z vinničních sklepů a lisů a původní dřevěné budovy se postupně měnily na zděné stavby. Zvláště baroko a ještě před ním renesance přinesly módu venkovských vil, letovisek, které byly na vinicích budovány. Většinu vinic však zničila třicetiletá válka, a tak se letoviska postupně měnila v zemědělské usedlosti a vyrostly při nich nové hospodářské budovy nutné pro jejich provoz.
Složitý terén neumožnil ani v moderní době rozrůstání velkoměsta do trojského území. Vznikaly často jen solitérní vily a domky, větší území zabrala pouze zoologická zahrada, později i botanická.
Původní usedlosti a velkostatek ztratily svoji hospodářskou funkci a po druhé světové válce začaly mnohdy chátrat. Mnohé stavby bylo v minulosti navrženo demolovat, mnohé se demolicím nebo nevhodným rekonstrukcím či dostavbám nevyhnuly.